

Ніколаєва Софія Юріївна
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та методики навчання іноземних мов
Київський національний лінгвістичний університет
ORCID ID 0000-0003-2522-2059
nikolaeva.ku@gmail.com

ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З МОВНОЇ ОСВІТИ 2020: ВПЛИВ НА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

ЗЄР 2020 розширюють сферу мовної освіти,
відображаючи академічні та суспільні зміни
після публікації ЗЄР у 2001 році.
(Комітет з освіти Ради Європи)

У статті узагальнено досягнення науковців у створенні Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ЗЄР) і конкретизовано етапи їх розроблення: 2001–2018, 2018–2020, 2020–2023 роки та пізніше. Описано зміст кожного з етапів. Доведено актуальність вивчення проблеми використання оновлених ЗЄР на сучасному етапі навчання іноземних (ІМ) в Україні. Установлено, що врахування ЗЄР 2020 нині є недостатнім. Ця теза підтверджена аналізом державних документів з мовної освіти; державних стандартів середньої та вищої освіти; типових програм з ІМ для закладів середньої та вищої освіти й освітніх програм закладів вищої освіти; робочих навчальних програм, підручників та посібників з ІМ і методики їх викладання; національних тестів з ІМ, наукових досліджень і публікацій з методики навчання ІМ. Зроблено висновок про необхідність оновлення всіх названих вище документів з урахуванням змін, внесених до ЗЄР 2020: концептуальних положень; оновлених підходів до використання цієї публікації в навчанні ІМ; удосконалених дескрипторів; уточнених тенденцій застосування активного підходу до навчання ІМ; уточнених понять «інтерація» та «медіація»; розширених тлумачень підходів «багатомовний» та «багатокультурний»; поглиблених методичних поглядів на режими комунікації та значення медіації в навчанні та вивченні ІМ; переосмислених підходів до оцінювання досягнень у володінні ІМ здобувачами освіти; конкретизованою роллю контролю та оцінювання в освітньому процесі з ІМ; переглянутих рекомендацій з мовного тестування в університетах та інаше. У перспективі потрібно реалізувати такі основоположні наукові розвідки на засадах ЗЄР 2020 в Україні: уточнення рівнів володіння ІМ від початкової школи до аспірантури; визначення необхідної кількості навчальних аудиторних годин для оволодіння ІМ на кожному з рівнів освіти; конкретизація цілей формування іншомовної комунікативної компетентності на різних етапах навчання в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) та закладах вищої освіти (ЗВО); деталізація набору компетентностей для формування та вдосконалення на різних рівнях навчання у ЗЗСО та ЗВО (рівнях початкової, базової середньої та профільної середньої освіти; рівнях бакалаврату, магістратури та аспірантури); розроблення системи специфікації усіх видів національних тестів (НМТ, ЄФВВ, ЄВІ); адаптування технології діяльнісного підходу до умов іншомовної освіти в Україні.

Ключові слова: Загальноєвропейські рекомендації; мовна освіта; навчання іноземних мов; міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність; рівні володіння ІМ; заклади загальної середньої освіти; заклади вищої освіти; державні документи; навчально-методичні матеріали; освітня програма; робоча навчальна програма; контроль та оцінювання; тестування.

**THE COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE FOR
LANGUAGES 2020: IMPACT ON TEACHING FOREIGN LANGUAGES
IN UKRAINE**

Nikolaeva Sofiya Yuriiivna

d. p.s. professor, professor of the Department of pedagogy
and methods of teaching foreign languages
Kyiv National Linguistic University
ORCID ID 0000-0003-2522-2059
nikolaeva.ku@gmail.com

CEFR 2020 expands the scope of language education,
reflecting academic and societal changes
after the publication of CEFR in 2001.
(Council of Europe Education Committee)

The article outlines the scientists' achievements in creating the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and specifies the stages of its development: 2001-2018, 2018-2020, 2020-2023 and beyond. The contents of each stage are described. The relevance of investigating the problem of the updated CERF application at the current stage of training foreign languages (FL) in Ukraine has been proven. It has been ascertained that the CEFR 2020 consideration is insufficient. This thesis is confirmed by the analysis of state documents in language teaching; state standards of secondary and high education; FL curricula for institutions of secondary and high education; FL syllabi, textbooks and manuals in FL and methods of its training; FL national tests; scientific researches and publications on methods for teaching FL. The need to update all major documents by following the changes introduced to CEFR 2020 has been done: conceptual provisions; updated trends to the use of active approach in training FL; improved descriptors; refined trends in the use of this publication in teaching FL; clarified interpretation of concepts "interaction" and "mediation"; extended interpretations of approaches "multilingual" and "multicultural"; in-depth methodical views on the modes of communication and the significance of mediation in teaching and learning FL; rethought approaches to assessing the achievement in mastery FL; specified role of control and assessment in the FL educational process; revised recommendations from language testing in universities and others. In the future, it is necessary to implement the following basic scientific explorations at the CERF 2020 foundations in Ukraine: clarification of the language proficiency levels from primary school to postgraduate studies; calculation the required number of study classroom hours for mastering FL on each level of education; specification of the goals of developing language communicative competence at various stages of tuition at different levels of secondary education (SA) and high education (HA); detailing the set of competencies for development and perfecting at various levels of SA and HA (levels of primary, basic secondary and specialized secondary education; levels of bachelor's, master's and postgraduate degrees); creation of the system specification for all types of national tests (NMT, UPEE, UEE); adapting the technology of an active approach to the learning conditions in Ukraine.

Key words: *Common European Framework of Reference; training foreign languages; language education; intercultural FL communicative competence; FL proficiency levels; institutions of secondary education; institutions of high education; state documents; teaching and methodological materials; state standards; educational program; curriculum; syllabus for academic discipline; control and evaluation; testing.*

Постановка проблеми. Нагадаємо, що вперше «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, навчання, оцінювання» (англ. "The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment") опубліковано англійською мовою у 2001 році (Council of Europe (CE), 2001) та перекладено на українську мову у 2003 році (Ніколаєва, 2003). З того часу «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти...» (далі ЗЄР 2001) широко використовують у навчанні іноземних мов (далі ІМ) в Україні. До інструментів, що регулюють їх використання, ми

відносимо: державні документи з мовної освіти (закони, постанови, положення, методичні рекомендації та ін.); державні стандарти середньої освіти; державні стандарти вищої освіти; типові програми з ІМ для закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) та для закладів вищої освіти (ЗВО); освітні програми ЗВО; навчальні програми з ІМ; підручники та посібники з ІМ; підручники та посібники з методики навчання ІМ і культур; тести з ІМ (національний мультипредметний тест (НМТ), тест єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) для вступу до магістратури; єдиний вступний іспит (ЄВІ), який містить тест загальної навчальної компетентності та тест з ІМ; дослідження з методики навчання ІМ (дисертації доктора філософії та доктора наук); наукові публікації (монографії, статті, автореферати, препринти, тези доповідей, доповіді, рецензії, збірники наукових праць та ін.).

Перелік названих вище матеріалів свідчить про значущість ЗЄР для іншомовної освіти й у світі. Проте у 2018 році ЗЄР 2001 переглянуто і видано перший варіант ЗЄР 2018, а у 2020 році опубліковано оновлене видання (CE, 2020) “The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion volume” (укр. «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, навчання, оцінювання. Додатковий том» (далі ЗЄР 2020)). Як стверджують його автори, у цій версії оновлено та розширено ЗЄР 2001, які випрацювано, щоб забезпечити прозору, узгоджену та надійну основу для розробки навчальних планів і методичних вказівок щодо укладання навчальних програм, дизайну навчально-методичних матеріалів, а також оцінювання рівня володіння іноземною мовою (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>). Почався новий етап у вивченні проблеми, й він вимагає додаткових зусиль науковців. Отже, проблему використання ЗЄР в іншомовній освіті України вважаємо **актуальною** і такою, що заслуговує на подальшу увагу дослідників. Насамперед слід з'ясувати, що конкретно зроблено, а що вимагає додаткових наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначено вище, перше видання ЗЄР побачило світ у 2001 році (CE, 2001). За роки, що минули, проведено значну кількість досліджень та опубліковано чимало наукових праць, затверджено державних документів, надано методичних рекомендацій. Назвемо насамперед основоположні публікації Ради Європи в хронологічному порядку: “Reference Supplement to the Manual for Relating Language examinations to the CEFR” (CE, 2009); “Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Highlights from the Manual” (CE, 2011); “Sign languages and the Common European Framework of References for Languages: Descriptors and approaches to assessment” (CE, 2016) та ін. Слід звернути увагу і на такі публікації: Byrnes (2007) “Developing National Language Education Policies: Reflections on the CEFR; Brian (2007) “The CEFR Illustrative Descriptor Scales”; Lowie, Haines, & Jansma (2010) “Embedding the CEFR in the academic domain: Assessment of language tasks”; Little (2012) “The Common European Framework of Reference for Languages, the European Language Portfolio, and language learning in higher education”; North,

Piccardo (2016) “Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the CEFR”; Díez-Bedmar (2017) Fine-tuning descriptors for CEFR B1 level: insights from learner corpora”; North, Goodier (2018) “CEFR Companion volume – A tool for teaching and learning” та багато інших. І нарешті публікацію Ради Європи “Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors”, у якій узагальнено всі наукові розвідки з цієї проблеми (CE, 2018). Реалізований огляд наукових праць приводить до висновку, що дослідники провели всебічне вивчення процесу навчання ІМ, а публікацією 2018 року розпочато новий етап у дослідженні окресленої проблеми.

Мета статті – узагальнити досягнення науковців у створенні ЗЄР різних років видання, конкретизувати етапи розроблення ЗЄР з мовної освіти, дослідити актуальність вивчення проблеми використання оновлених ЗЄР на сучасному етапі навчання ІМ в Україні; з’ясувати ступінь врахування ЗЄР 2020 в Україні в галузі іншомовної освіти та за необхідності спрогнозувати можливі наступні кроки впровадження цього документа в практичну діяльність усіх зацікавлених інституцій та осіб.

Методи дослідження. Для розв’язання зазначеної проблеми ми використали такі методи дослідження: аналіз і синтез змісту наукових публікацій, інструктивних та навчальних матеріалів у галузі іншомовної освіти на предмет урахування в них ЗЄР; узагальнення сучасних даних про ступінь застосування оновлених ЗЄР в Україні та за кордоном; опитування викладачів ІМ відносно їхнього ставлення до зазначеної проблеми та ознайомленості з оновленими ЗЄР; типізування виявлених недоліків у врахуванні ЗЄР з позицій теорії та практики; наукове спостереження процесу застосування ЗЄР різних видань у практичній діяльності викладачів та студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поданий вище огляд наукових публікацій дозволив дійти висновку, що новий етап у дослідженні проблеми розпочався у 2018 році. У 2018–2020 роках науковці продовжували вивчати цю проблему, результатом чого стали, наприклад, такі публікації: Piccardo, North, & Goodier (2019) “Broadening the scope of language education: mediation, plurilingualism, and collaborative learning: The CEFR Companion volume”; Nikolaeva (2019) “The common European Framework of Reference for Languages: past, present and future”; Ніколаєва (2019) “Вплив Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти на навчання іноземних мов і культур в Україні”; Stathopoulou (2020) “The new CEFR descriptors for the assessment of written mediation: Exploring their applicability in a local context in an effort towards multilingual testing” та багато інших. Завершенням цього етапу стала *підсумкова публікація* Ради Європи “The common European Framework of Reference: Companion Volume” (CE, 2020). Отже, вважаємо, що протягом цього етапу продовжено випрацювання ключових положень з мовної освіти та їх узагальнення в опублікованому документі.

До наступного етапу дослідження проблеми відносимо 2020–2023 рр. та наступні, протягом яких основну увагу приділено практичній апробації розроблених рекомендацій, ознайомленню з ними освітян та опису шляхів їх практичної імплементації. У цей період свої праці опублікували, наприклад, Piccardo (2020) “The Common European Framework of Reference (CEFR) in language education: Past, Present, and Future”; North et al. (2022) “Enriching 21st-century language education: The CEFR Companion volume in practice”; Kremmel et al. (2023) “The CEFR Companion Volume: Opportunities and challenges for language assessment”. Важливим є й ознайомлення зацікавлених осіб з такими відео: “How can we counter common misunderstandings and misrepresentations of the CEFR?”, “What does the CEFR Companion volume consist of?” (North B.) та інших. Знаковим стало і проведення у 2023 році семінару “The updated CEFR website – Key concepts and ideas for implementation: Videos, workshop materials, documents, articles, ...”. Отже, на нашу думку, буде правомірним виділити три етапи в процесі розробляння ЗЄР з мовної освіти:

1-й етап (2001–2018 рр.): розробка концептуальних положень ЗЄР 2018; обговорення різних поглядів та підходів; опублікування основоположних праць; апробація рекомендацій на практиці в різних країнах Європи та світу, у тому числі й в Україні.

2-й етап (2018–2020 рр.): уточнення концептуальних положень ЗЄР 2018; опис оновлених підходів до використання цієї публікації в навчанні ІМ; удосконалення дескрипторів; видання та впровадження ЗЄР 2020 у практику навчання ІМ; узагальнення результатів їх використання в освітньому процесі різних країн, включаючи Україну.

3-й етап (2020–2023 рр. та далі): докладне ознайомлення наукової спільноти та викладачів ІМ з оновленими ЗЄР (осучаснено тенденції застосування активного підходу до навчання ІМ; уточнено поняття «інтерація» та «медіація»; розширено тлумачення підходів «багатомовний/multilingual» та «багатокультурний/multicultural»; поглиблено методичні погляди на режими комунікації та значення медіації в навчанні і вивченні ІМ; уточнено розуміння оцінювання досягнень у володінні ІМ здобувачами освіти; конкретизовано місце контролю та оцінювання в освітньому процесі з ІМ; переглянуто рекомендації з мовного тестування в університетах; удосконалено формулювання компетентностей викладачів і студентів та інше.

Наступний етап нашого дослідження присвячено вивченню основних державних і освітніх документів з іншомовної освіти на предмет використання в них ЗЄР 2001 та ЗЄР 2020. Наведемо результати здійсненого аналізу.

Державні документи з мовної освіти: «Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти», 2018 (<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi>); Законопроект «Про застосування англійської мови в Україні», 2023 (<https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-zastosuvannya-angliyskoi-movi-v-ukraini>); «Державна політика щодо розвитку англійської мови у

сфері вищої освіти», 2023 (<https://vin-osvita.gov.ua/2023/07/derzhavna-polityka-shhodo-rozvytku-anglijskoyi-movy-u-sferi-vyshhoji-osvity/>); «Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України», 2023 (<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-metodich-ni-rekomendaciyi-shodo-zabezpechennya-yakisnogo-vivchennya-vikladannya-ta-vikoristannya-anglijskoyi-movi-u-zakladah-vishoyi-osviti-ukrayini>); «Національний проєкт з популяризації англійської мови в Україні Future Perfect», 2023 (<https://mon.gov.ua/ua/news/future-perfect-v-ukrayini-startuyue-naciona-lnij-proyekt-z-populyarizaciyi-anglijskoyi-movi>).

Висновок: В усіх перелічених документах ЗЄР 2001 в тому чи тому вигляді згадано або використано. Щодо ЗЄР 2020, то їх використання не простежуємо взагалі.

Державні стандарти середньої освіти: Державний стандарт початкової освіти, 2018 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text>); Державний стандарт базової середньої освіти, 2020 (<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>); Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011 (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv>).

Висновок: У цій серії державних стандартів ЗЄР 2001 приділено більше уваги. Так, у Стандарті середньої освіти 2020 однією з заявлених компетентностей є «здатність спілкуватися іноземними мовами, що передбачає вміння: здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм мови, особливостей основних стилів і жанрів мовлення, типів мовної взаємодії; здобувати та опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел, критично осмислювати її, використовувати в усній та письмовій комунікації для відстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей...» (<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>). При цьому зазначаємо, що ЗЄР 2020 також не взято до уваги, попри те, що попередньо вони були опубліковані у 2018 році.

Державні стандарти вищої освіти: Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Стандарти інших спеціальностей (наприклад: 012 Дошкільна освіта – бакалавр, магістр, доктор філософії; 013 Початкова освіта – бакалавр, доктор філософії; 015 Професійна освіта – бакалавр, магістр; 035 Філологія – бакалавр, магістр; 122 Комп'ютерні науки – бакалавр, магістр, доктор філософії та багато інших) (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>); Професійний стандарт за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (<https://bit.ly/3sNFni7>). На жаль,

Стандарт підготовки бакалаврів за спеціальністю 014 Середня освіта на час написання цієї статті ще не було затверджено.

Висновок: У названих державних стандартах ЗЄР 2020 практично не використано. Необхідність володіння ІМ зазначено лише в результатах навчання здебільшого в такому формулюванні «Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої та професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проєктів» (наприклад, 011 Освітні, педагогічні науки, магістр, 2021 (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>)). У професійному стандарті вчителя 2020 року до професійних компетентностей віднесено мовно-комунікативну компетентність, тобто «здатність спілкуватися іноземною мовою у професійному колі». Особливості цього спілкування не удокладнено (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>).

Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО): Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 1-2 клас; Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б., 1-2 клас; Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 3-4 клас; Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б., 3-4 клас; Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти; Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня; Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv>).

Висновок: Коротко можна підсумувати, що в зазначених типових освітніх програмах навчання ІМ ЗЄР 2001 використано, ураховано рекомендовані рівні володіння мовою, але ЗЄР 2020 до уваги не взято. Наприклад, у Типовій програмі для 3-4 класів О. Я. Савченко (2022) зазначено, що «На кінець 4 класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>).

Модельні (типові) навчальні програми з іноземних мов нової української школи:

Зимомря І. М. та ін. (2021). Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohrama/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inozemni.movy.5-9-kl.Zy.zimomrya.ta.in>); Редько В. Г. та ін., (2021). Модельна навчальна програма «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohrama/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inozemni.movy.5-9-kl.Redko.ta.in>).

Висновок: У перелічених модельних програмах у значному обсязі використано ЗЄР 2001: описано зміст комунікативної та лінгвістичної компетентностей, уведено поняття соціолінгвістичної відповідальності, конкретизовано характеристики ситуативного спілкування, зазначено мовний лексичний та граматичний інвентар відповідно до рівнів володіння іноземною мовою А2 та В1, запропоновано орієнтовну модель тематичного планування. Загалом ці програми – новий щабель у навчанні ІМ, однак ЗЄР 2020 враховано фрагментарно.

Освітні програми ЗВО для бакалаврського та магістерського рівнів з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Мова та зарубіжна література); з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія. Загалом ми проаналізували 30 освітніх програм (ОП) ЗВО з різних регіонів України, наприклад: Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ) https://drive.google.com/file/d/1ka_EKZ67SKl_zxb_0vcMYNA5oBTXzkc8cza/view; факультету лінгвістики КПІ імені Ігоря Сікорського (КПІ) https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/opfiles/035_oppm_english_2023.pdf; Київського національного лінгвістичного університету (КНЛУ) <https://www.knlu.edu.ua/osvita/osvitno-profesiini-prohramy.html>; file:///D:/01%20ЖЕЛТАЯ%20диск%20D%20на%2003.09.2020/КНЛУ%20ОП_АМіЛ, ДІМ, П_final_2023%20Філологія.pdf; Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) https://tnpu.edu.ua/fizh/014.01_2023+e.pdf; Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (ПНУ) <https://nmv.pnu.edu.ua/uploads/sites/2022/07/PDF>; Донецького національного університету імені Василя Стуса (ДОНУ) https://www.donnu.edu.ua/sites/2023/05/op_.PDF; Горлівського інституту іноземних мов (ГІІМ) https://edu.forlan.org.ua/doc/ОПП_Середня_освіта...; Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (ДНУ) https://www.dnu.dp.ua/b_2020_014_so_am_PDF; Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (УДПУ) <https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/48811>; Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (СумДПУ) https://www.sspu.edu.ua/images/2024/docs/opp/proekt/opp_bakalavr_so_an_2024_3216_2.Pdf та інші.

Висновок: Аналіз тридцяти ОП дозволяє констатувати, що імпліцитно ЗЄР 2001 використано переважно в усіх з них. В деяких ОП згадано рівні навчання ІМ згідно з зазначеними ЗЄР. Щодо ЗЄР 2020, то інформація про них не простежується. Наведемо кілька прикладів формулювань спеціальних компетентностей та результатів навчання з ОП вищезазначених ЗВО: «здатність ефективно й компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації...»; «упевнено володіти державною та іноземними мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати своїх досліджень державною та іноземними мовами» (КНУ); «здатність вільно спілкуватися державною мовою усно й письмово під час навчання та виконання службових обов'язків...»; «здатність демонструвати належний рівень володіння сучасною англійською та другою західноєвропейською мовою, з

дотриманням фонетичних, просодичних, лексичних, стилістичних, орфоепічних та граматичних норм, для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного спілкування, співпрацюючи з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів ...» (КНЛУ); «здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя...» (КП); «здатність реалізовувати міжкультурну комунікативну компетентність в усіх видах англійської мовленнєвої діяльності (говорінні, аудіюванні, читанні, а також писемному мовленні з акцентом на академічному письмі) у широкому спектрі ситуацій, відповідно до вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти на рівні С2...» (СумДПУ).

Типові програми з іноземних мов для закладів вищої освіти (ЗВО): чинних програм цього типу нині немає. Частина ЗВО використовує застарілі програми з англійської та німецької мов, розроблені за участі Британської Ради в Україні та Інституту Гьоте в Україні. Ці програми орієнтовані на ЗСР 2001: Curriculum for English Language development in universities and institutes (2001) https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf; English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities (2005) https://im.nmu.org.ua/ua/library/national_esp_curriculum.pdf; Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen hochschulen (2004) <https://search.worldcat.org/title/curriculum-fur-den-sprachpraktischen-deutschunterricht-an-padagogischen-fakultaten-der-universitaten-und-padagogischen-hochschulen/oclc/742420438>; Rahmencurriculums für den Studienbegleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten (2006) <https://www.goethe.de/resources/files/pdf82/rahmencurriculum1.pdf>; Rahmencurriculum für den Studien begleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten. Aktualisierte Fassung (2014) <https://www.goethe.de/resources/files/pdf82/rahmencurriculum1.pdf>.

Висновок: Відсутність типових програм, на нашу думку, негативно впливає на якість навчання ІМ у бакалавраті та магістратурі. Чинні державні стандарти та освітні програми не містять необхідної інформації з іноземної освіти в повному обсязі. ЗВО не завжди коректно визначають рівні володіння ІМ студентами (від В 2 до С 2 для 4 курсу бакалаврату), не кажучи вже про зміст навчання. Вважаємо, що необхідно повернутися до практики створення типових програм з ІМ як для бакалаврату, так і для магістратури з максимально повними поясненнями.

Робочі навчальні програми з іноземних мов для ЗВО: основний документ, за яким працюють викладачі ІМ і студенти в університетах та інститутах. Ці програми укладають з урахуванням відповідної ОП. Загалом ми проаналізували 25 таких програм для мовних та немовних спеціальностей бакалаврату ЗВО з різних регіонів України. Наведемо кілька прикладів.

✓ **Навчальні програми та силабуси з дисципліни «Практика усного і писемного мовлення»** для студентів мовних спеціальностей: КНЛУ <https://german-roman.knlu.edu.ua/student/subject/>; КНУ <https://philology.knu.ua/osvitni-prohramy/bak-opysy-op-ta-proh-nd/014-021-zlam-tm-bak/>; Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (УДУ) <https://fif.udu.edu.ua/nauka-2/navchalni-prohramy/>; Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) <https://tnpu.edu.ua/navchannya/sylabusy/sylabusy.php>; СумДПУ <https://repository.sspu.edu.ua/items/290df822-0e66-4396-b2e5-65c47ffa2025>; Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (ГНПУ) <https://drive.google.com/file/d/11yLNsKzI3q-r3Yg5pEKX6S70NBjUwDVj/view>; (ДНУ) http://repository.dnu.dp.ua:1100/?page=inner_material&id=16464; Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка (ЧНПУ) <https://docs.google.com/document/d/1818gNMhNAtOfDPcEYTpseOUsWABIpkpLKEuXTVfVdBg/edit>; Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ) <https://kdpu.edu.ua/anhliskoi-movy-z-metodykoiu-vykladannia/navchalno-metodychna-robova/navchalni-dystsypliny/bakalavr-18.html>); Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (К-ПНУ) <https://slovfil.kpnu.edu.ua>; Донбаського державного педагогічного університету (ДДПУ) https://ddpu.edu.ua/images/stories/vibirkovy_distsiplini/02_Filologicchniy_facultet/03_Kafedra_inozemnih_mov/Практика%20усного%20і%20писемного%20мовлення%20%20курс.pdf; Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка (ДДПУ) <https://dspu.edu.ua/iim/procurriculum/014-serednya-osvita-mova-i-literatura-anglijska-nimetska/> та інших.

✓ **Навчальні програми та силабуси з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування»** для студентів немовних гуманітарних та технічних спеціальностей: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (КПІ) https://epa.kpi.ua/wp-content/uploads/2022/05/Syllabus_IMPS_ZO_07.pdf, <https://ist.kpi.ua/syllabuses/uk/SyllabusContent?curriculumId=1445>; Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ) https://drive.google.com/file/d/1IErcdY_vofqcX27H0NKW3pwcprbcYVKLp/view; Ужгородського національного університету (УНУ) <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/43301>; Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (ХАІ) https://khai.edu/assets/files/robochi-programi/s_b_nmk-1_inozemna-mova-za-profesijnim-spryamuvanniam.pdf; Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (НТУДП) <https://im.nmu.org.ua/ua/About/Courses/bachelors%20courses.php>; Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (ТДАТУ) <http://www.tsatu.edu.ua/im/course/ekonomika-pidpryjemstva-inozemna-mova/>; Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (УГ) <https://elibrary.kubg>

edu.ua/id/eprint/32244/: Дніпровського національного університету (ДНУ)
http://repository.dnu.dp.ua:1100/?page=inner_material&id=15576 та інших.

Майже всі проаналізовані програми мають однакову структуру, рекомендовану Міністерством освіти і науки України (МОН). Основними елементами цих програм є: мета вивчення навчальної дисципліни, загальний обсяг, передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни, анотація навчальної дисципліни, завдання/навчальні цілі (загальні та спеціальні компетентності), співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання, система оцінювання результатів навчання студентів, форми та критерії оцінювання студентів, організація оцінювання та шкала відповідності оцінок, тематика навчальної дисципліни та тематичний план занять, рекомендовані джерела (у тому числі інтернет-ресурси).

Порівняльний аналіз навчальних програм з дисципліни “Практика усного та писемного мовлення першої іноземної мови” для другого курсу різних ЗВО дозволяє констатувати таке: мета вивчення навчальної дисципліни різниться принципово в різних програмах та інколи не відповідає назві дисципліни; заданий рівень володіння ІМ за ЗЄР 2001 на кінець зазначеного курсу навчання коливається між рівнями В2 та С1 при однаковій кількості навчальних годин; як передумова успішного вивчення ІМ передбачено рівень володіння студентами мовними та мовленнєвими іншомовними компетентностями на рівнях В1 та В2; анотації дисциплін відображають різні аспекти навчальної дисципліни (деякі орієнтовані на ЗЄР 2020); щодо компетентностей, то вони теж визначені по-різному (загальні та спеціальні; загальні, загальні фахові та спеціальні фахові). При цьому в жодній програмі не враховано у повному обсязі ЗЄР 2020. Очікувані результати навчання сформульовано з різною повнотою і є такі, що дуже далекі від оновлених ЗЄР. У систему оцінювання в частини ЗВО внесено переклад при тому, що в меті навчання та анотації програми він відсутній. Крім того, це суперечить ЗЄР 2020, у яких передбачено навчання медіації, а не перекладу. Рекомендації ЗЄР 2020 щодо оцінювання досягнень студентів в оволодінні ІМ до уваги не взято. Спостерігаються й такі випадки, коли зміст програм для підготовки бакалаврів освіти і бакалаврів філології ідентичний. Далі докладніше розглянемо результати навчання, передбачені у навчальних програмах.

Спочатку наведемо *приклади результатів навчання студентів 2 курсу бакалаврату з навчальних програм різних ЗВО спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література), затверджених після 2020 року*: «...вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації» на рівні В2+...; «...розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв’язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів...» (КНЛУ); «...володіти англійською мовою на рівні достатньому для забезпечення навчання учнів англійській мові та спілкуватися англійською мовою у професійному колі ...» (рівень С1); «...використовувати іноземні мови в усній та письмовій формах, у різних жанрово-

стильових різновидах і реєстрах спілкування...» (КНУ); «...володіти комунікативною мовленнєвою компетентністю з української та іноземної мов (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), бути здатним удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті...» (ДНУ); «...знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку іноземної мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності; забезпечувати діалог культур у процесі вивчення іноземної мови та зарубіжної літератури; створювати умови для міжкультурної комунікації...» (К-ПНУ). У програмі з англійської мови для двох спеціальностей 014. Середня освіта та 035. Філологія, як зазначено у силабусі, наведено 3 результати навчання: «... знати функціональну лексику з практики усного і писемного мовлення англійської мови; загальний лексичний мінімум на кінець навчального року має складати близько 1500 лексичних одиниць...»; «... знати основні принципи, методи та лінгвістичні особливості анування та реферування текстів...»; «...знати культурологічні особливості етикету при спілкуванні за професійним спрямуванням...» (УДУ). Сказане дає право констатувати, що в цій програмі компетентнісний підхід, покладений в основу ЗЄР 2001, повністю зігноровано. Наостанок наведемо ще один приклад очікуваних результатів навчання з навчальної програми ДДПУ. У зазначеній програмі загалом визначено 12 очікуваних результатів навчання. Прочитуємо основні з них: «...уміння сприймати інформацію англійськомовного носія мови, що висловлюється з абстрактних та складних тем спеціального характеру; ... уміння грамотно викладати свої думки в письмовій формі з використанням складних граматичних структур, лексичного багатства мови; ... уміння представити складну тему незнайомій аудиторії, адаптуючи викладання матеріалу до потреб слухачів; уміння розуміти основний зміст неадаптованих оригінальних текстів, обговорювати їх проблематику...». Володіння міжкультурною іншомовною компетентністю взагалі не передбачено.

Отже, вважаємо, що лівова частина навчальних програм «Практика усного і писемного мовлення» для студентів мовних спеціальностей різних ЗВО не відповідає ЗЄР 2020.

✓ Коротко проаналізуємо і результати навчання, наведені у програмах з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів немовних гуманітарних та технічних спеціальностей: «...ефективно спілкуватися у типових навчальних і професійних ситуаціях відповідно до норм і культурних традицій фахівців певної сфери (рівень B2)...» (КП); «...ефективно використовувати широкий діапазон словникового запасу (не менше 500 лексичних одиниць), у тому числі термінології академічної сфери та галузі навчання, і граматичні структури, необхідні для вираження відповідних функцій та понять, а також для розуміння і продукування текстів в академічній та професійній сферах; вести й підтримувати розмову на знайомі теми, пов'язані з навчанням та майбутньою спеціальністю, висловлюючи свої особисті думки й погляди під час обміну фактичною інформацією про події, пов'язані з освітою та спеціалізацією навчання

(ДНУ); «...спілкуватись в усній та письмовій формі державною та іноземною мовами», володіти такими вміннями «...грамотно спілкуватися по e-mail; вести суперечки і відстоювати свою позицію, спілкуватися в конфліктній ситуації; ...уміння виступати привселюдно; ...проводити презентації...» (ТДАТУ); «...вільно і правильно розмовляти однією з іноземних мов у різних ситуаціях, переважно в ситуаціях професійного спілкування...»; «читати та анотувати художні тексти; виступати з доповідями та повідомленнями з тематики своїх професійних інтересів; оперувати лексику ділових паперів...» (УНУ); «...ефективно формувати комунікаційну стратегію; спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою, виробниками, практиками та громадськістю в галузі професійної діяльності ... володіти державною та однією з іноземних мов на рівні професійного спілкування та письмового перекладу...», «генерувати ідеї для продукування креативних проєктних пропозицій, вибудовувати якісну та розгалужену систему комунікацій...», «...представляти результати діяльності у вітчизняному та зарубіжному професійному середовищі...» (УГ).

Ознайомлення з результатами навчання за навчальними програмами з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» різних ЗВО дозволяє констатувати, що вони частково відповідають ЗЕР 2020, але потребують суттєвих уточнень та істотного наближення до рекомендацій цього документа.

Висновок: У навчальних програмах з дисциплін «Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)» та «Іноземна мова професійного спрямування» різних ЗВО певною мірою враховано ЗРЄ 2020, але явно поверхово, чому вони й потребують подальшого удосконалення, а в деяких випадках перероблювання.

Наступним кроком нашого дослідження є аналіз інших, зазначених на початку статті, засобів навчання. На жаль, зважаючи на вимоги до обсягу статті, у нас немає можливості зробити докладний аналіз цих засобів навчання. Опишемо їх стисло.

Почнемо з *підручників та посібників з іноземних мов* для ЗЗСО й ЗВО та з методики навчання іноземних мов і культур, виданих після 2020 року. Ми ознайомилися з 20 підручниками та посібниками, наприклад такими: Карпюк О. Д., Карпюк К. Т. (2022). Електронний підручник НУШ «Англійська мова», 5 клас. (<https://pidruchnyk.com.ua/1747-angliiska-mova-karpuk-5-klas-2022.html>); Супрун О. М., Лемещенко-Лагода В. В. (2022). English for Agribusiness. Навчальний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог; Барбер Д., Кічков'як М. (2022). Voices. Upper-Intermediate Student's Book: підручник. National Geographic Learn. (B2); Деркач Н. В., Яковенко І. В. (уклад.) (2021). Методичні рекомендації до змістового модуля 3 "Law Enforcement in Great Britain and the USA". Чернігів: Десна Поліграф; Kalnytska V. B., Korneyko I. V., Kraynenko O. V. (compil) (2023). English for Educational and Pedagogical Sciences : self-study guide for Master's degree students / compil. Kharkiv : KhNMU (<https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/32452>).

Висновок: Загалом підручників і посібників, виданих протягом останніх п'яти років, явно бракує. У частині з них зазначено рівень навчання ІМ за ЗЄР 2020, що ж до інших рекомендацій, то вони простежуються незначною мірою; нерідко їх зміст слабо корелює з вимогами відповідної навчальної програми. Спостережено і випадки порушень академічної доброчесності.

Перейдемо до *тестів з іноземних мов*. Ми ознайомилися з національним мультипредметним тестом (НМТ); тестом єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) для вступу до магістратури; єдиним вступним іспитом (ЄВІ), який містить тест загальної навчальної компетентності та тест з ІМ.

За даними Українського центру оцінювання якості освіти у НМТ 2024, ІМ (англійська, іспанська, німецька, французька) входить до дисциплін за вибором і містить 32 завдання різних форм: із вибором однієї правильної відповіді з чотирьох наданих варіантів (5 завдань), на встановлення відповідності (11 завдань), заповнення пропусків (16 завдань). Усі завдання НМТ відповідають змісту програм зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з навчальних предметів» (<https://testportal.gov.ua/skladnyky-natsionalnogo-mulytpredmetnogo-testu/>). Зміст завдань тестів з ІМ відповідає програмі ЗНО з ІМ і містить частини «Читання» та «Використання мови». Програму ЗНО затверджено наказом МОН України від 26.06.2018 р. № 695 (<https://testportal.gov.ua/progeng/>).

Для вступників до магістратури у 2024 році проводять єдине фахове вступне випробування (ЄФВВ – оцінювання рівня підготовленості вступника з фаху), а також єдиний вступний іспит (ЄВІ), який поєднує тест загальної навчальної компетентності та тест з ІМ. Тим, хто вступає на спеціальності галузей знань 01 «Освіта/Педагогіка, крім ЄВІ, потрібно пройти ще одне вступне випробування – ЄФВВ. Для успішного складання ЄВІ необхідно виконати завдання двох блоків: ІМ і тесту загальної навчальної компетентності (ТЗНК). Завдання компонента ТЗНК з ІМ укладають відповідно до Програми єдиного вступного іспиту з ІМ (<https://testportal.gov.ua/osnovne-pro-magisterski-vuprobuvannya>). Програму ЄВІ затверджено наказом МОН України від 28.03.2019 р. № 411 (<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-programi-vstupnogo-viprobuvannya-411>).

Висновок: Як впливає з наведеної інформації, тестування наразі проводиться за застарілими програмами. Отже, зрозуміло, що вони не можуть відповідати ЗЄР 2020.

Наостанок звернемося до досліджень з методики навчання ІМ (дисертацій доктора наук й доктора філософії) та наукових публікацій (монографій, статей, авторефератів, препринтів, тез доповідей, наукових доповідей, рецензій, збірників наукових праць).

Висновок: Результат рецензування нами наукових продуктів різних типів протягом останніх п'яти років дозволяє стверджувати про відсутність належної уваги їхніх авторів до ЗЄР 2020. Стосовно ЗЄР 2001, то вони використані майже в кожній праці. Науковцям бажано ретельно вивчити оновлені ЗЄР і використовувати відповідні розділи у своїх дослідженнях.

Таким чином, ми розглянули основоположні документи та навчально-методичні матеріали з іншомовної освіти в Україні і зробили висновок про низький рівень використання в них ЗЄР 2020.

Результати дослідження. Спираючись на зроблені нами висновки, дамо окремі пропозиції щодо врахування ЗЄР 2020 в іншомовній освіті України. Акцентуємо, що, на думку авторів, публікація ЗЄР 2020 «знаменує собою важливий крок у роботі Ради Європи з мовної освіти, спрямованої на захист мовного та культурного розмаїття, сприяння багатомовній та міжкультурній освіті, зміцнення права на якісну освіту для всіх, а також посилення міжкультурного діалогу, соціальної інтеграції та демократії. Додатковий том представляє ключові аспекти ЗЄР 2020 для викладання і навчання в зручній для користувача формі та містить повний набір розширених дескрипторів, які замінюють набір ЗЄР 2001» (переклад наш). (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>).

Пропозиції щодо врахування ЗЄР 2020 у **державних документах з мовної освіти, типових програмах з іноземних мов для ЗЗСО та ЗВО, освітніх програмах ЗВО**. У цьому типі документів, на думку авторів, яку ми також поділяємо, слід взяти до уваги оновлені ключові концепції ЗЄР 2020, основними з яких є: визначення та врахування освітніх потреб з погляду здобувачів освіти, а не викладачів; оперття на оновлені рівні володіння ІМ та на підхід «я можу» у володінні ІМ; визначення освітніх потреб студентів за допомогою «я можу» дескрипторів та попереднього досвіду для конкретизації цілей курсу, видів роботи та змісту навчання; чітке співвіднесення в освітньому процесі планування, навчання та оцінювання за допомогою дескрипторів; самооцінювання та навчальна автономія; рухання від розвитку чотирьох умінь до чотирьох режимів комунікації; погляд на студентів як на соціальних агентів; концепт медіації; активний підхід та плюрилінгвізм (<https://rm.coe.int/key-concepts/1680a8655b>).

Пропозиції щодо врахування ЗЄР 2020 у **навчальних програмах з ІМ**: насамперед це увідповіднення програм положенням ЗЄР 2020, що передбачає два основні аспекти. Перший – це розробка та перегляд змісту навчальних програм з урахуванням ключових концепцій та педагогічного бачення ЗЄР 2020, а другий – визначення дескрипторів «можу робити», адаптованих до віку, інтересів і потреб студентів, і їх узгодження з рівнями та дескрипторами ЗЄР 2020 (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/course-planning>). Крім того, рекомендація застосувати повний набір розширених дескрипторів, які замінюють набір дескрипторів ЗЄР 2001 (гендерно нейтральних дескрипторів посередництва та ілюстративних дескрипторів); загальної шкали рівнів володіння мовою ЗЄР 2020; шкал самооцінювання; комунікативних видів мовленнєвої діяльності та стратегій: багатомовної та багатокультурної компетентностей; комунікативної мовленнєвої компетентності; жестових компетентностей (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/cefr-descriptors>).

Пропозиції щодо впровадження ключових компетентностей ЗЄР 2020 **в освітньому процесі**. Як вважають укладачі цього документа, вибрані релевантні дескриптори можуть сприяти

докладному узгодженню планування, навчання та оцінювання під час навчання. Дескриптори можна використовувати для вибору та структурування серії заходів, для пояснення цілей навчання студентам, для моніторингу успішності здобувачів вищої освіти в спільній діяльності. У ЗЄР рекомендовано діяльнісний підхід, який заохочує студентську активність через синергію між спільною та особистою рефлексійною роботою (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/classroom-teaching>).

Ключовими положеннями організації навчання ІМ згідно з концепцією ЗЄР 2020 мають бути: прозорість і узгодженість усіх складників освітнього процесу, трактування студентів як соціальних агентів (вивчення мови є одночасно пізнавальною та соціальною діяльністю), використання діяльнісного підходу та багатомовності; навчання медіації та фонології, реалізація онлайн-взаємодії в аудиторії (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/classroom-teaching>).

Рекомендації щодо *оцінювання та контролю досягнень студентів* у володінні ІМ. Розробники ЗЄР 2020 звертають увагу викладачів на те, що однією з головних цілей надання дескрипторів є сприяння реалізації діяльнісного підходу до оцінювання студентів в аудиторії. Мета, на їхню думку, полягає в тому, щоб перемкнути фокус на те, що студенти демонструють, що вони можуть робити, забезпечуючи «орієнтоване на навчання оцінювання». Тести та іспити відіграють важливу роль в освітній системі та іноді можуть позитивно впливати на навчання, але оцінювання є набагато ширшим, ніж тестування. Основною функцією оцінювання є надання інформації та полегшення викладання і навчання. Отже, і оцінювання, орієнтоване на навчання, з одного боку, і узгодження оцінювання з дескрипторами ЗЄР 2020, з іншого боку, є актуальними як для поточного оцінювання, так і для підсумкових тестів/екзаменів (<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/assessment>).

Для укладання стандартизованих та нестандартизованих мовних тестів важливо спиратися на подані в ЗЄР 2020 (додатковий том) шкали оцінювання, співвіднесених з оновленими дескрипторами для реалізації: рецепції, продукції, інтеракції, медіації, багатомовної та багатокультурної компетентностей, комунікативної мовної та жестової компетентностей (https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809_ea0d4). Для вдосконалення вмінь розробляти тести різних типів бажано ознайомитися з додатковими публікаціями та матеріалами практичних занять і вебінарів. Наприклад: CEFR Online workshops 2022 “Developing CEFR-based assessment rubrics and rating scales for interaction and production” (https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/newsroom//asset_publisher/rg3sWjrNNmPK/content/developing-cefr-based-assessment-rubrics-and-rating-scal), “Assessing plurilingualism: An example from practice” (https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/newsroom/-/asset_publicsher/rg3sWjrNNmPK/content/assessing-plurilingualism-an-example-frompractice),

“Aligning Language Education with the CEFR: A Handbook” 2022 (<https://www.ealta.eu.org/documents/resources/CEFR%20alignment%20handbook.pdf>); Kremmel et al. (2023) “The CEFR Companion Volume: Opportunities and challenges for language assessment” (file:///D:/01%20ЖЕЛТАЯ%20диск%20D%20на%2003.09.2020/Kremmel+et+al.pdf) та багато інших.

Наостанок, рекомендації щодо *написання наукових праць з методики навчання іноземних мов і культур*. Дослідники мають урахувати всі зміни, внесені у ЗЄР 2001: від повного набору розширених ілюстративних дескрипторів згідно з рівнями володіння мовою та оновленого набору компетентностей, розроблених стратегій навчання, шкал самооцінювання та оцінювання до рекомендованого підходу до навчання (діяльнісного) тощо. Докладно з практикою реалізації ЗЄР 2020 в освітньому процесі можна ознайомитися в публікаціях “Enriching 21st-century language education: The CEFR Companion volume in practice” 2022 (https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/home/-/asset_publisher/3omt7fb9wnHZ/content/enriching-21st-century-language-education-the-cefr-companion-volume-in-practice); “CEFR Companion Volume implementation toolbox” (<https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2020-2023/CEFRCompanionVolumeimplementationtoolbox/tabid/4299/language/en-GB/Default.aspx>).

Перспективи подальших досліджень. Вважаємо за необхідне реалізувати в Україні такі основоположні наукові розвідки на засадах ЗЄР 2020:

- укласти єдину шкалу рівнів володіння ІМ від початкової школи до аспірантури;
- визначити мінімальну та максимальну кількість навчальних аудиторних годин для оволодіння ІМ на кожному з рівнів освіти;
- конкретизувати цілі формування іншомовної комунікативної компетентності на різних етапах навчання в ЗЗСО та ЗВО;
- переглянути зміст кожної з іншомовних компетентностей для формування на кожному з рівнів навчання для ЗЗСО та ЗВО;
- удокланити набір компетентностей (багатомовної, багатокультурної, лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної, жестової) для формування та вдосконалення на різних рівнях навчання у ЗСО та ЗВО (рівні початкової, базової середньої та профільної середньої освіти; рівні бакалаврату, магістратури та аспірантури);
- удосконалити методику навчання іноземних мов шляхом використання запропонованих комунікативних видів роботи та стратегій;
- розробити систему специфікацій усіх видів національних тестів (НМТ, ЄФВВ, ЄВІ та ін.);
- адаптувати технології діяльнісного підходу до умов іншомовної освіти в Україні тощо.

Проведення окреслених вище досліджень уможливить оновлення державних документів, навчально-методичних та контрольних матеріалів з іншомовної освіти; удосконалення технологій навчання ІМ; вивчення способів перевірки якості розроблених/оновлених навчально-методичних матеріалів за допомогою матриці якості (Quality Matrix) (<https://www.ecml.at/ECML->

Programme/Programme2016-2019/QualityassuranceandimplementationoftheCEFR/CEFRMatrix /tabid / 3093/language/en-GB/Default.aspx.).

Подяка. Дякуємо всім, хто зробив можливим реалізацію цього дослідження, зокрема: Департаменту з освіти Ради Європи; Міністерству освіти і науки України; Британській Раді в Україні, Інституту Гьоте в Україні; численним авторам і розробникам державних документів, навчально-методичних і контрольних матеріалів; ЗЗСО та ЗВО, які викладають освітні та робочі навчальні програми, навчальні плани, методичні матеріали та іншу інформацію на своїх сайтах. Особлива подяка викладачам Київського національного лінгвістичного університету, які ознайомили нас з навчально-методичними матеріалами на кафедрах.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Ніколаєва, С. (Ред.). (2003). *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (переклад з англ.)*. Ленвіт. http://www.khotiv-nvk.edu.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
- Byrnes, H. (2007). Developing National Language Education Policies: Reflections on the CEFR. *The Modern Language Journal*, 91(4), 679–685. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2007.00627_10.x
- Council of Europe. (2001). *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Council of Europe (Modern Languages Division). <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
- Council of Europe. (2009). *Reference Supplement to the Manual for Relating Language examinations to the CEFR*. Council of Europe (Modern Languages Division). <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/additional-material>
- Council of Europe. (2011). *Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Highlights from the Manual*. European Centre for Modern Languages. Council of Europe. <https://www.ecml.at/Resources/ECMLPublications/tabid/277/ID/31/language/enGB/Default.aspx>
- Council of Europe. (2016). *Sign languages and the Common European Framework of References for Languages: Descriptors and approaches to assessment*. European Centre for Modern Languages. <https://www.ecml.at/Portals/1/mtp4/pro-sign/documents/Common-Reference-Level-Descriptors-EN.pdf>
- Council of Europe. (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors*. Council of Europe (Modern Languages Division). <https://www.coe.int/en/web/education/-/the-cefr-companion-volume-with-new-descriptors-is-now-available-online->
- Council of Europe. (2020). *The common European Framework of Reference: Companion Volume*. Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/common-european-framework-of->

reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4

- Diez-Bedmar, M. (2017). Fine-tuning descriptors for CEFR B1 level: insights from learner corpora. *ELT Journal*, 72 (2), 199–209. <https://doi.org/10.1093/elt/ccx052>
- Kremmel, B., Innsbruck, U., Eberharter, K., Konrad, E., Guggenbichler, E., Moser-Frötscher, D., Ebner, D., & Spöttl, C. (2023). *The CEFR Companion Volume: Opportunities and challenges for language assessment*. DiSlaw – Didaktik slawischer Sprachen. Special Issue / Sonderausgabe. DOI: 10.48789/2023_special_issue
- Little, D. (2012). The Common European Framework of Reference for Languages, the European Language Portfolio, and language learning in higher education. *Language Learning in Higher Education*. 1 (1), 1–21. <https://doi.org/10.1515/cercles-2011-0001>.
- Little, D. & Figueras, N. (Eds.). (2022). *Reflecting on the Common European Framework of Reference for Languages and its Companion Volume*. Series New Perspectives on Language and Education. 104. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781800410206>
- Lowie, W., Haines, K., & Jansma, P. (2010). Embedding the CEFR in the academic domain: Assessment of language tasks. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 3(4): 152–161. DOI:10.1016/j.sbspro.2010.07.027
- Nikolaeva, S. (2019). The common European Framework of Reference for Languages: past, present and future. *Advanced Education*, 12, 12–20. DOI: 10.20535/2410-8286.154993
- North, B. (2007). The CEFR Illustrative Descriptor Scales. *The Modern Language Journal*, 91(4), 656–659. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2007.00627_3.x
- North, B. & Goodier, T. (2020). CEFR Companion volume – A tool for teaching and learning. Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-a-tool-for-teaching-and-learning-north-goodier-/1680788b18>
- North, B. & Piccardo, E. (2016). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the CEFR. *Language Teaching*, 49 (3), 455–459. <https://doi.org/10.1017/S0261444816000100>
- North, B., Piccardo, E., Goodier, T., Fasoglio, D., Margonis, R., & Rüschoff, B. (2022). *Enriching 21st century language education: The CEFR Companion Volume, examples from practice*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. https://www.academia.edu/91301406/North_B_Piccardo_E_Goodier_T_Fasoglio_D_Margonis_R_and_Rüschoff_B_2022_Enriching_21st_century_language_education_The_CEFR_Companion_volume_in_practice
- Piccardo, E. (2020). The Common European Framework of Reference (CEFR) in language education: Past, Present, and Future. *TIRE. Language Education in Review Series*. https://www.academia.edu/91160905/Piccardo_E_2020
- Piccardo, E., North, B., & Goodier T. (2019). Broadening the scope of language education: mediation, plurilingualism, and collaborative learning: The CEFR Companion volume. *Journal of e-Learning*

and Knowledge Society.15(1). https://www.je-lks.org/ojs/index.php/Je-LKS_EN/article/view/1612/1032

Stathopoulou, M. (2020). *The new CEFR descriptors for the assessment of written mediation: Exploring their applicability in a local context in an effort towards multilingual testing*. DOI:10.37546/JALTSIG.CEFR2

REFERENCES

- Nikolaeva, S. (Ed.). (2003). *Zahal'noyevropeys'ki rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsynuyannya (translation)*. [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment]. Lenvit. http://www.khotiv-nvk.edu.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
- Byrnes, H. (2007). Developing National Language Education Policies: Reflections on the CEFR. *The Modern Language Journal*, 91(4), 679–685. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2007.00627_10.x
- Council of Europe. (2001). *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Council of Europe (Modern Languages Division). <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
- Council of Europe. (2009). *Reference Supplement to the Manual for Relating Language examinations to the CEFR*. Council of Europe (Modern Languages Division). <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/additional-material>
- Council of Europe. (2011). *Relating language examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Highlights from the Manual*. European Centre for Modern Languages. Council of Europe. <https://www.ecml.at/Resources/ECMLPublications/tabid/277/ID/31/language/enGB/Default.aspx>
- Council of Europe. (2016). *Sign languages and the Common European Framework of References for Languages: Descriptors and approaches to assessment*. European Centre for Modern Languages. <https://www.ecml.at/Portals/1/mtp4/pro-sign/documents/Common-Reference-Level-Descriptors-EN.pdf>
- Council of Europe. (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors*. Strasbourg, France: Council of Europe (Modern Languages Division). <https://www.coe.int/en/web/education/-/the-cefr-companion-volume-with-new-descriptors-is-now-available-online->
- Council of Europe. (2020). *The common European Framework of Reference: Companion Volume*. Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>
- Diez-Bedmar, M. (2017). Fine-tuning descriptors for CEFR B1 level: insights from learner corpora. *ELT Journal*, 72 (2), 199–209. <https://doi.org/10.1093/elt/ccx052>

- Kremmel, B., Innsbruck, U., Eberharter, K., Konrad, E., Guggenbichler, E., Moser-Frötscher, D., Ebner, D., & Spöttl, C. (2023). The CEFR Companion Volume: Opportunities and challenges for language assessment. *DiSlaw – Didaktik slawischer Sprachen. Special Issue / Sonderausgabe*. DOI: 10.48789/2023_special_issue
- Little, D. (2012). The Common European Framework of Reference for Languages, the European Language Portfolio, and language learning in higher education. *Language Learning in Higher Education*. 1(1), 1–21. <https://doi.org/10.1515/cercles-2011-0001>.
- Little, D. & Figueras, N. (Eds.). (2022). Reflecting on the Common European Framework of Reference for Languages and its Companion Volume. *Series New Perspectives on Language and Education*. 104. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781800410206>
- Lowie, W., Haines, K., & Jansma, P. (2010). Embedding the CEFR in the academic domain: Assessment of language tasks. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 3(4): 152–161. DOI:10.1016/j.sbspro.2010.07.027
- Nikolaeva, S. (Ed.). (2003). *Zahal'noyevropeys'ki rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya (translation)*. [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment]. Lenvit. http://www.khotiv-nvk.edu.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
- Nikolaeva, S. (2019). The common European Framework of Reference for Languages: past, present and future. *Advanced Education*, 12, 12–20. DOI: 10.20535/2410-8286.154993
- North, B. (2007). The CEFR Illustrative Descriptor Scales. *The Modern Language Journal*, 91(4), 656–659. https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2007.00627_3.x
- North, B. & Goodier, T. (2020). CEFR Companion volume – A tool for teaching and learning. Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-a-tool-for-teaching-and-learning-north-goodier-/1680788b18>
- North, B. & Piccardo, E. (2016). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the CEFR. *Language Teaching*, 49 (3), 455–459. <https://doi.org/10.1017/S0261444816000100>
- North, B., Piccardo, E., Goodier, T., Fasoglio, D., Margonis, R., & Rüschoff, B. (2022). *Enriching 21st century language education: The CEFR Companion Volume, examples from practice*. Council of Europe Publishing. https://www.academia.edu/91301406/North_B_Piccardo_E_Goodier_T_Fasoglio_D_Maronis_R_and_Rüschoff_B_2022_Enriching_21st_century_language_education_The_CEFR_Companion_volume_in_practice
- Piccardo, E. (2020). The Common European Framework of Reference (CEFR) in language education: Past, Present, and Future. *TIRE. Language Education in Review Series*. https://www.academia.edu/91160905/Piccardo_E_2020

Piccardo, E., North, B., & Goodier T. (2019). Broadening the scope of language education: mediation, plurilingualism, and collaborative learning: The CEFR Companion volume. *Journal of e-Learning and Knowledge Society*, 15(1). https://www.je-lks.org/ojs/index.php/Je-LKS_EN/article/view/1612/1032

Stathopoulou, M. (2020). The new CEFR descriptors for the assessment of written mediation: Exploring their applicability in a local context in an effort towards multilingual testing. *CEFR Journal – Research and Practice*. (2). DOI:10.37546/JALTSIG.CEFR2